

Válság és álság

Amikor Bogár László közgazdász, újságíró, egyetemi oktató, hajdani egyetemi társam az Aracs felkérésére riportalanyom lett, végre megkérdeztem tőle, hogy a gimnáziumi évek után, 1968-ban miért a Marx Károlyról elnevezett Közgazdaságtudományi Egyetemet választotta továbbtanulása helyszínéül. Íme a válasz:

– Én biokémikus, pontosabban igazából orvos szerettem volna lenni, csak sem tudásom, sem bátorságom, sem tehetségem nem volt ahhoz, hogy az legyek. Gondoltam, legyek akkor legalább biokémikus. Úgy hittem, az ilyen fékezett orvoslásféle lehet. Miskolcon születtem és éltem, gondoltam, elmegyek a debreceni egyetemre. Igen ám, de '68-ban elég érdekes dolgok történtek a világban, mondjuk, Párizsban meg Prágában, de valójában az egész világban, és én azt éreztem, hogy akár a szocialista, akár a kapitalista világot nézzük, valamiféle bábjáték folyik, ugyanis teljesen mindegy volt, hogy szocialista vagy kapitalista térfélen történnek a dolgok, számomra mind a kettő nagyjából ugyanannak tűnt, magyarul: bábjátéknak. S azt is gondoltam, hogy a bábjátékosok bábfigurái hamisak. Mind a kettőé. Ez számomra teljesen nyilvánvaló volt, de valójában az izgatott, hogy vajon mi van mögötte. Egyfajta belső feszültséget jelentett számomra, hogy nem tudom megválaszolni ezt a kérdést. És akkor egy hirtelen kanyarral úgy gondoltam – ez elég hirtelen kanyar volt –, hogy talán a közgáz lehet az, ahol ha ott vagyok néhány éven keresztül, talán közelebb kerülhetek ennek a megválaszolásához. S akkor egy hirtelen fordulattal oda adtam be a jelentkezésemet. Mondhatnánk, hogy késő bánat, de a döntést egyébként nem bántam meg semmilyen értelemben.

Végül is a végzettséged révén lettél ma a véleménymondó sztárok közül az egyik legismertebb, hiszen az emberek többsége az életmódra, a lehetőségeinkre, a gazdago-

dásunkra, az elszegényedésünkre, magyarárn, a közgazdaság tudományához tartozó kérdésekre kíváncsi. S erre egy orvos vagy egy biokémikus alighanem kevésbé hitelesen tudna válaszolni, mint egy közgazdász. Azt nem is kérdezem, hogy csalódtál-e az egyetemben, vagy nem. Nagyjából egyidősek vagyunk, nyugdíjaskorba léptünk, ilyenkor úgy mond „leállnak” az emberek, ám amióta téged ismerlek, egy percig sem álltál le. Legalábbis a külső szemlélő számára ez érzékelhető. Már maga az is sok energiát igényel, amit a hetente történő megszólalásaid a különböző műsorokban bizonyítanak, hogy szünet nélkül tájékozódsz a világban történő dolgokról, s tudjuk, hogy ez nem kevés energiát igényel. Szóval a nyugdíjasok szobrát nem rólad fogják megmintázni. Ez energia kérdése, vagy valami belülről jövő akarat, nevezetesen hogyha már kérdeznek, akkor el kell mondanod a véleményedet, még ha fárasztó, akkor is?

– Mindez, amit felsoroltál, valahol benne van. Most múltam 74 éves, beléptem a 75.-be, tehát valószínűleg a Jóisten is benne van a dologban. Különös tekintettel arra, hogy a magyar férfiak születéskor várható átlagélettartama 72 év, tehát természetesen én minden évet ajándéknak tekintek ezek után. Úgy szoktam fogalmazni, hogy amíg a Jóisten a kezem ügyébe helyezi a municiót, addig ezzel kötelességem van. Egy székely mondás szerint: hogy ha már vagyunk, legyünk. És szerintem a Teremtő is ezt sugallja, hogy így van, gyermekem, ha már vagyunk, legyünk. Ha én egyszer odakészítem neked a municiót, élj vele! Többnyire ezt észre szoktam venni, hálásan meg is köszönöm, és élek is vele. Ha pedig úgy érzem majd, hogy elég volt, remélem, azt is észreveszem. Azt pedig, hogy megpróbál a Jóisten különböző dolgokkal, úgy tekintem, mintha valami tanítási vagy tanulási folyamatnak a ré-

szese lennék. Mindenesetre ugye most elárulhatjuk, hogy az egyetem épületében vagyunk, a Károli Gáspár Református Egyetemen. Hihetetlen élvezet ez számomra, immár 22 éve, amióta az ún. nagypolitikából kibuktam, 2002-ben. Ugyanis előtte 12 éven keresztül, tehát '90-től 2002-ig, kétszer is államtitkár meg országgyűlési képviselő voltam. Attól kezdve, hogy ezek a megbízatások véget értek, onnantól önmagam számára végül is nyugdíjas lettem, azóta egyetemi tanítással, illetve úgynevezett médiatevékenységekkel foglalkozom. Ezt nagyon szeretem csinálni, az a benyomásom, hogy másoknak sem érdektelen vagy haszontalan, amit elvállalok, s amit elmondok.

Olyannyira nem, hogy sokak szerint te az ország talán legjelentősebb, valamint legszerényebb „megmondóembere” vagy.

– Inkább talán úgy fogalmaznék – mert erre is van egy ironikus, önironikus magyar mondás –, hogy van mire szerénynek lennie az embernek. Egy olyan családba születtem bele, ahol ketten vagyunk testvérek, öt évvel fiatalabb az öcsém. Nálunk állandóan kedves, derűs, bohóckodó, játékos légkör volt. Ilyen a második családom is, a legidősebb unokám már az első három évet el is végezte az ELTE-n, az öt unokámból ő a legidősebb. Tehát, a szólást nem elfeledve, van mire szerénynek meg persze büszkének is lennünk. Valamint hálásnak, mert brutális dolog, hála istennek, nem történt velem az életemben.

Mondhatjuk, hogy szerencsére nem történt, mert azért azt neked is tudnod kell, bármennyire is tényleg szerény vagy, mert ilyenek születél, hogy nagyon-nagyon érdeklődnek az emberek az iránt, amit te mondasz. Nincs sok ilyen személy, még azok között sem, akiket viszont szinte minden áldott nap szerepeltetnek. De hogyha már itt tartunk, akkor belevágok a dolgok közepébe. Hadd kezdjem egy nem oly régi (mert én készültem, tanár úr, kérem) cikkedből vett idézettel. Így szól: „Bár a rendszerváltás rendszere már hosszabb ideje létezik, mint akár a Horthy Miklós, akár a Kádár János nevéhez kapcsolható rendszerek, mégis magáról a rendszerről »mint olyanról« meg sem nyílt

a beszédter.” És ez sajnos egy nagyon komoly mondat. Én szinte naponta találkozom számos olyan emberrel Magyarországon, aki szívesen elmondaná a véleményét annál kissé részletesebben, mint hogy az ember egyszer behúz egy x-et, mondjuk, arról, hogy Ukrajnával kapcsolatban mi legyen, aki elmélyült típusú párbeszédet szeretne, ez viszont nem valósult meg az úgynevezett rendszerváltásnak hazudott valami óta, és ezért nagyon sokaknak van hiányérzetük. Én legalábbis ezt tapasztalom.

– Orbán Viktornak az első nagy, a 2010-es győzelem utáni első évertékelő beszédét idézném. Ezzel kezdte: „Kérdeztem otthon a feleségemet, hogy miről beszéljek. Azt mondta, mondj el mindent. Na, abból baj lesz, gondoltam.” Nos, ez a kedves, ironikus párbeszéd egy rendkívül lényeges dolgot fejezett ki. Mégpedig azt, hogy testvéreim, hiába vagyok én egy 68%-os elsöprő többséggel megválasztott miniszterelnök, a legtöbb, igazán lényeges dolgot én sem mondhatom ki. De hát valakinek ki kell mondani!

Volt egy kedves jelenetem Kövér Lacival is, aki szintén ekkoriban megkérdezte a miniszterelnöktől, hogy *bejön-e a tanár úr* (így nevezték, hisz már '83 óta ismerem mindnyájukat), *ha már nem lesz része ennek a társaságnak*. Vagyis ha már semmilyen kormányzati tisztséget nem viselek. Erre az volt Orbán Viktor válasza, hogy minek jönne be a tanár úr a beosztottjaként, amikor odakünn a főnöke is lehet. És amikor egy évvel később az évertékelő beszédét így kezdte, ahogy fentebb idéztük, akkor értettem ezt meg, legalábbis érteni véltem. Tehát, hogy minek jönne be a tanár úr, itt ugyanis katonai fegyelem van. Itt lehet persze ezt-azt mondani, de azért azt mindnyájan tudjuk, hogy aki benne van egy fegyelmezett állami rendszerben, az azért nem mondhat akármit. Hozzáteszem mindjárt, hogy természetesen mindig van valamiféle korlát, de azért most például az egy *Bogár naplója* nevű podcastban elvileg úgymond teljesen szabad vagyok.

Csoóri Sándort idézem, remélem, pontosan, hogy a rosszkor és rosszul kimondott igazságok legalább akkora pusztítást okozhatnak, mint a hazugság. Tegyük mindjárt hozzá, a vélt igazságok. Most ugyebár a Károli Gáspár Református

Egyetemen beszélgetünk. Károli Gáspár fordította a Bibliát, benne azt is, hogy az igazság Istennél van, és az igazság maga az Isten. Tehát az ember legfeljebb törekedhet arra, hogy keresi az igazságot. Vélhetően azért születhetett 3000 éve az a híres, bár nem könnyen megvalósítható mondás is, hogy szeressétek azokat, akik keresik az igazságot, de óvakodjatok azoktól, akik már meg is találták azt. Az emberi történelem legmélyebb tragédiái többnyire abból származtak, hogy voltak olyan személyek, illetve embercsoportok, akik úgy gondolták, hogy ők már megtalálták az igazságot. Most is ezt éljük át, ezt a liberális vagy globalista – mindegy, mert szavakkal nem is lehet pontosan megnevezni – világot, amely az utóbbi évtizedben egy olyan globális véleménydiktatúrát öntött ránk, amit leginkább erőszakszervezetnek nevezhetünk.

Elképesztőnek tartom ezt én is, és nyilván sokan még a világban, de legyünk őszinték, gondolom, te is így vagy vele, hogy ezt a véleménydiktatúrát, amely sok oldalról zúdul ránk, azért korábban ebben a formában nem nagyon tudtuk elképzelni. Szinte már burleszkké vagy éppen önmaga paródiájává vált sok minden.

– Csak éppen nem lehet rajta nevetni. Tehát hamis, mérgezett, kizárólag megbélyegzésre szolgáló, arra használatos fogalmakat is kreáltak, nyilván annak érdekében, hogy először csak lelki, erkölcsi értelemben lehessen lebunkóznivalakit, aztán utána már a fizikai testét is sanyargassák börtönnel.

Így van. Csökkent agyammal arra azért nagyon kíváncsi volnék, hogy lényegében mit kellene nekünk mint társadalomnak mindenféleképpen minél előbb megbeszélni. Egy zárójeles megjegyzésem van, tudniillik ugyanezt mondogatom én is jó pár éve már a kultúrát illetően, de a társadalomnak a szerveződése, a létformája azért egy kicsit fontosabb talán még a kultúrájánál is. Tehát milyen témákról kellene beszélni?

– Először is arról, hogy teremtsük meg azt a helyzetet, amely lehetővé teszi, hogy egy emberi közösség szóba álljon önmagával, mert ezt nem lehet másképp megoldani.

Nagyon jó megfogalmazás, csak ez idő tájt szinte lehetetlen, ahogy én látom. Ugyanakkor szerintem nálunk, Magyarországon sokan szívesen részt vennének egy ilyen higgadt társalgásban, ám ehelyett inkább egymás ellen fenekednek.

– Az egymásra fenekedések valóban naponta ezer újabb és újabb változatát tapasztalhatjuk. Ez szinte értelmezhetetlen. Minden európai társadalom jószerével végzetesen meghasonlott. Kölcsönösen úgy gondolják egymásról, hogy a másik oldalon csupa hülye vagy gazember ül, ami nyilván ebben a formájában, hála istennek, képtelenség.

Ezt tapasztalva mondom: ez a légkör betegít. Orvosi értelemben is.

– Igen, de úgy tűnik, nem akar megváltozni. Mostanság már úgy szoktam fogalmazni, hogy most még empirikusan nem igazolható az, hogy mindenki hülye és/vagy gazember, de ha továbbra is ezen az úton haladunk, akkor akár ez is előfordulhat, tehát bizonyos értelemben saját magunkat zárjuk be, vagy saját magunk elöl zárjuk el azt az utat, amin járnunk kellene.

Arra a vélhetően eléggé ostoba kérdésre tudsz válaszolni, hogy hol működik olyan rendszer, amit mi irigyelhetnénk?

– A mennyekben lehet, de...

Értem. A földi világban tehát ez idő tájt aligha. Talán a keleti kultúrákban mélyebben foglalkoznak ezzel a kérdéssel, de itt, Európában az ő filozófiájukat kevéssé ismerik. Buddha úgy fogalmaz, hogy a boldogsághoz nem vezet út, mert maga az úton levés a boldogság – be kell látnunk, hogy a roppant érdekes és értékes keleti kultúrával, filozófiával mi alig foglalkozunk.

– Az úton levés filozófiai fogalom. Valójában az kell, hogy mindig úton legyünk, és ezen az úton újabb és újabb tájakkal találkozzva, friss benyomásokat szerezve legyen bátorságunk ahhoz, hogy amit, mondjuk, egyetlen nap alatt is átélünk, megtapasztalunk, azt úgy estefelé kicsit „leülepedve” végiggondoljuk. Számomra ez a lelki és szellemi lényeg. Szóval időnként tényleg érdemes elgondolkodni, hogy a bennünket ért

tapasztalatok, benyomások alapján hol kellene vagy lehetne egy kicsit módosítani az értelmezési keretünkön is, tehát azon, hogy miképpen tekintünk a világra. Valamint olykor akár a fogalomhasználatunk változtatásának szükségességéről is elgondolkodhatunk.

Michel Foucault francia filozófus írt arról, hogy vannak a dolgok a világban, és vannak a fogalmaink, amelyekkel megpróbáljuk megragadni a tárgyaktól, a dolgokból álló világot, de nem mindegy, hogy ez hogyan megy végbe. Beszél az igazi hatalmat gyakorlókról, akiket elég nehéz beazonosítani. A legnagyobb hatalmukat azáltal nyerik el nap mint nap, hogy ők pontosan értik vagy inkább értenek ahhoz, hogy miképpen kell a dolgokat lehetőség szerint úgy megnevezni, hogy a döntő többség azonnal bele is fulladjon a világ meg nem értésébe. Ezen filozófia alapján szoktam én a médiát globális valóságipari műnek nevezni, amely tetszés szerinti valóságokat, természetesen álvalóságokat is képes legyártani, és ami ennél is rosszabb, hogy akár emberek százmillióit ebbe helyezni. Lásd ma egész Európa döntő többségét. Tehát 100 milliónyi embert is képes a hamis valóságok ketreceiben tárolni.

Ha már itt tartunk, akkor megemlítem, hogy valamelyik műsorodban nemrégiben világrendszerváltásról beszéltél, meg Európa erkölcsi lezülléséről, amivel szerintem ma már ezer százalékban egyetértenek az emberek. Ez egy nagyon-nagyon sajnálatos dolog, de a politikához igazán nem értőknek mindig az a kérdésük, hogy miképpen lehetne ezen változtatni, hiszen vitathatatlan, hogy erkölcsi mélységekbe sülyedtünk.

– Ezt szerintem a hülye is látja.

Igen, legfeljebb ő sem tudja, hogy mit kellene tenni.

– Bibó István mondta erről, hogy az általános értelmi és erkölcsi lezüllés torzulást okozott az emberekben, ez lett a következménye a zsákutcás magyar történelemnek.

Ez nyilván igaz, ám Bástyá elvtárssal szölv: a helyzet manapság egyre fokozódik, de cseppet sem csak nálunk. Tehát megnyugtató válasz nincsen arra, hogy miképpen tud-

juk ezt megakadályozni, ugyanis ez a jelen-ség már gyökeret vert.

– Nem igazán szerencsés dolog különböző titkos társaságokat, személyeket, szerveződéseket gyanúsítani azzal, hogy ők ennek az okozói, mert ők legfeljebb a vezetérendszer, tehát rajtuk keresztül áramlik, de ami áramlik, az egy negatív szellemi energia. És ezt kellene megértenünk, hogy mi ennek a negatív szellemi energiának a lényege. A profit mindenáron való növelése öncéllá vált, aminek a következménye a lelki, erkölcsi-szellemi és a külső, környezeti talapzat szétverése lett.

Nekem úgy tűnik, ebben Európa élen jár. Éppen te mondtad nemrégiben, hogy a magyar társadalom egy szinte megmagyarázhatatlan kivétel, egyelőre. Ettől persze még a „művelt Nyugat” viszi a prímét, hiszen ők uralják az egész világot. Vagy majdnem az egészet. Tehát az elmúlt évszázadok alapve-tően a világ „nyugatosításáról” szólnak, ezt ugyebár egy Francis Fukuyama nevű híres amerikai politológus mondta jónéhány esztendővel ezelőtt. Hogy ez valóban megtörté-nik-e, azt én nem tudhatom.

– Ő azt is leírta a '80-as évek végén, hogy eljutottunk a történelem végére, mert a liberális demokrácia és szabad piacgazdaság kombinációja az ember számára létező rendszerek legjobbika, és innentől már nincs értelme azon kutakodni, hogy ezután mi lesz. Ezzel semmi probléma nem volna, ha valóságos definícióját tudnánk adni, hogy mi is az a liberális demokrácia és a szabad piacgazdaság. Ugyanis ezzel most fogalomzavarban van az egész világ, nem? Ám ezeknél hamisabb, aljasabb és alattomosabb fogalmak, mint a liberális demokrácia és a szabad piacgazdaság, nemigen léteznek.

Akár az egyik, akár a másik hamisságát hogyan tudod a felszínre hozni?

– Bizony, az a lényeg, hogyan lehetne a hamisságukat leleplezni. Az egyik a társadalomszerveződésre utal, ez a liberális demokrácia, a szabadpiaci gazdaság meg nyilván a gazdaságszerveződésre. Én a közgazdászok azon törpe kisebbségéhez tartozom, akik számára teljesen természetes az, hogyha a lehető legegyszerű-

rúbb modellel próbáljuk az emberi közösségeket szemléltetni, akkor minden emberi közösség igaz talapzata a lelki, erkölcsi, szellemi talapzat.

Kellene hogy legyen.

– Igen, kellene hogy legyen. De valójában minden erre épül. Az, hogy ma összevissza van keverve, nem változtatja meg a teremtett emberi világnak a lényegét, tehát a lelki, erkölcsi, szellemi talapzat fontosságát, de még a második szinten sem a gazdaság következik, hanem az ember fizikai léte: a népesedés és az egészség. Mert azt, hogy milyen lelki, erkölcsi, szellemi állapotban van egy adott emberi közösség, a legközvetlenebbül az írja le, hogy az emberek mit művelnek a testükkel, és a társadalom hogyan viszonyul fizikai létükhöz, s ezt a népesedés és az egészségügy mutatja meg.

Roppant fontos dolgot mondtál most, csak éppen nem tudom, hogy elegendően gondolkodnak-e ennek a kijelentésnek az igazságán. Hiszen éppen a lelki, erkölcsi, szellemi talapzat látszik rogyadozni. Lehet, hogy sokan nem hiszik el neked, de ha az utcán járunk, akkor is lehet látni az arcokon, hogy a való világ bizony betegít. Egy érzékeny ember egyébként önmagán, a saját egészségi állapotán is érzi, hogy valami nem stimmel a világban. Egy fontos gondolatodat idézném ide. Egy olyat, amelyet hozzád hasonló pontossággal nem fogalmazott meg szerintem senki, viszont naponta érzékeljük. Így szól: „A most zajló III. világháború nyomán létrejövő Háromtest Birodalom, azaz Amerika, Kína és Oroszország gyenge, kifosztható és befolyási övezetekre tagolt, felosztott Európában érdekelt.” Ez esetben a kérdés csak egy lehet: akkor ez vár ránk? Kifosztás és felosztás? Ugyanis ez egy nagyon bölcs megállapítás volt, csak sajnos fájdalmas.

– Mindjárt szeretném azért hozzátenni, hogy nem merő gonoszsgából és szadizmusból ilyenek ezek a nagyhatalmak, hanem azért, mert ez az érdekük. A birodalmaknak nincsenek barátai és ellenségeik, csak érdekeik vannak. Azt persze tudják, hogy ki hogyan viszonyul hozzájuk.

Világos, de akkor ugye felvetődik az a kérdés, hogy számunkra mi a teendő.

– Azt kellene megértenünk, ez a nulladik szint, de egyelőre ezt sem óhajtják értelmezni Európa okosai, hogy a szellemi, értelmi és erkölcsi hanyatlásának jelen állapotában lévő Európa számára az az első feladat, hogy értse meg, hogyan sülyedhettünk idáig.

A diagnózis felállítása az orvostudományban is nagyon fontos.

– Igen, pontosan erről van szó, tehát először pontosan kellene látni, hogy mi az, ami történik és történt velünk. Oswald Spengler több mint 100 évvel ezelőtt írta meg *A Nyugat alkonya* című művét.

Azóta is alkonyodik.

– Így van, hát eltart egy darabig. Persze azért ne felejtjük el, hogy itt egy félezer éves történetről van szó, ha meg csak a Nyugatról beszélünk, akkor, mondjuk, 1500 évről. Tehát nyilván a lehanyatlása is eltarthat akár évszázadokon keresztül, de legelőször is azt kellene megérteni, hogy miképpen sülyedhetett ide Európa. Magyarán: tehetetlen eszközévé az új birodalomnak. Ráadásul ez a háromtest-birodalom egy rendkívül konfúz egység. Nagyon mások! Kína legalább 2500 éves, Amerika 200, jövőre lesz 250 éves. Oroszország meg, mondjuk, ezeréves, de nagyjából a kettő között van, ám ezek teljesen más talapzatra épülő, egymástól mindenféle értelemben óriási távolságra lévő birodalmak, úgyhogy nem lesz egyszerű az egységük, de ha a világ életben akar maradni, meg ők is, akkor mindenféleképpen meg kell kötniük ezt a háromtest-egyezséget, mert hármuknak a valamilyen szintig való kiegyezése, egyezése nélkül a világ permanens és ellenőrizhetetlen háborúba sülyed.

Nehéz azt is megérteni, hogy miért kell egyáltalán fenekedni egymásra állandó jelleggel? Azaz miért is zajlik a birkózás?

– A birkózás „összebirkózásnak” tűnik néha, de egy politikával nem foglalkozó, úgynevezett „hétköznapi ember” ebből nem sokat ért. Nyilván, amikor tudós emberekkel beszélgetünk, vagy ők beszélgetnek egymással, akkor sokkal jobban értik a szakszavakat is, meg tán egymás gondolatait is, de azt például, hogy a világ

erkölcsileg most – a mi életünkben, ugye, a 80 felé battyogók életében – olyan mélységekbe süllyedt, amilyenekben talán még sosem volt. A társadalmakat nézve nagyjából ugyanazok a jelességek tapasztalhatók.

Ki intézi ezt? Miféle sátán?

– A legmélyebb ok annak a létszerveződési módnak a lényegében rejlik, amelyben élünk, és ha csak a modern Nyugatot, tehát az elmúlt időszakot, mondjuk, a reneszánsz óta eltelt 600 évet nézzük, akkor elmondhatjuk, hogy a legdrámaibb változás az, hogy a reneszánsz előtti időszak, a katedrálisok kora, tehát a szakrális Nyugat kora még szívszorítóan gyönyörű volt. Az ezt követő kultúráról mondta II. János Pál pápa azt, hogy ez már a halál kultúrája. Ennél keményebben és egyszerűbben nem is lehet megnevezni, hogy a globális kapitalizmus a halál kultúrája. Pont.

Tehát a Teremtő ellen való.

– Szembefordult vele. Valójában viszont önmagával fordult szembe. Öngyilkosság. Az eredeti Nyugat, tehát a kora kereszténység Nyugatja az élet szakrális kultúrája volt, ez a mostani meg a halál deszakrális civilizációja, Spengler szerint pedig a hanyatlás szakasza – a Nyugat alkonya.

De ebben igaza volt. Sorolhatnánk a vétezi képességekkel megáldott filozófusokat, hiszen a méltó életről sokan mondták már el a véleményüket, éppúgy, mint a rossz és a gonosz fogalmáról meg a fizikai élvezetek kielégítésére alkalmas anyagtömeg szakadatlan növelésének zsákutcájáról – erről is lehetne órákig elmélkedni. Most viszont „leszálok” a magas filozófiáról, s „földhözragadt” témákról is szeretnék kérdezni. Például a Covid-botrányról, mert te nemcsak a gazdasági világot érintő ügyekben szólalsz meg, hanem például a Covid-botrányokkal kapcsolatban is. Azt tapasztalom, hogy az úgymond „hétköznapi embernek”, aki nem foglalkozik ilyen mélységekben a gazdasági és társadalmi kérdésekkel, azért még mindig ott van az agyában, hogy ez egy „csinált” vírus volt. Aki egy kicsit is akart gondolkodni, az már rájött, de a vita még mindig folyik, méghozzá úgy, hogy az okosok mindent el tudnak zárni előlünk.

Ez az eset, mármint a Covid, sokakban felfeltette a kérdést, hogy vajon meddig mehet ez így. Mert nemcsak a Covid-ügyben van ilyen-olyan titkolózás és ilyen-olyan hazudozás. Donald Trump elnök a hivatalba lépésekor megfogalmazott néhány kívánalmat az eltitkolt dolgokkal kapcsolatban, visszamenőleg a Kennedy-gyilkosságig, ami számomra azt jelentette, hogy sok ember tudja már, hogy valamit nagyon elrontottunk. Magyarán: sok még az életünket megrontó, megzavaró titok. Rengeteg kérdése lenne a gondolkodó embernek, de nem nagyon kap rá választ, mert nem akarják, hogy őszinte válasz szülessen. A Covid-történet még nem zajlott le a világban, várjuk a végét, a magyarázatokat, ám most mi „ugorgyunk” egyet, ahogy Pósalaki úr mondta volt a Légy jó mindhalálig című remekműben. Ugyanis van neked egy fontos könyved, a címe: Hol vagyon a vagyon? Hát, hogy nem nálam, az biztos. És nálad sem, az is biztos. Az úgynevezett rendszerváltás óta ez lényegében titok. Nem csoda, ha az emberek kíváncsiak rá, hogy tényleg hol van. Tudja ezt valaki szerinted?

– Bármilyen különös, és erről sem tud szerintem a magyarság 99%-a: a statisztikai könyvekben, tehát például a könyvtárakban valahol benne van. Nem árt tudni, hogy '89-ig, tehát a magát szocializmusnak nevező politikai kapitalizmus korszakában a Statisztikai Évkönyvnek még volt olyan fejezete, hogy magyar nemzeti vagyon. Nem volt túlságosan hosszú, de létezett maga a fogalom. Egyébként nem olyan könnyű számba venni a nemzeti vagyont, mert például a Parlament meg a budai vár is a része, de hogyan árazza be ezeket az ember? Tehát tényleg van néhány módszertani kérdés, de a módszertani problémáknak nem volna szabad megakadályozniuk egy társadalmat abban, hogy azért legyen már valami fogalma arról, hogy mekkora vagyonnal rendelkezik! '89 óta viszont már a statisztikai számbavételi rendszerben sem létezik a nemzeti vagyon fogalma.

Magyarán, ezzel a kutya sem foglalkozott valójában?

– Van még egy fontos epizód! 2010-ben az új miniszterelnök, a fényes győzelmet arató Or-

bán Viktor utasította Fellegi Tamást, aki egy ősfideszes volt, a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumot vezette, hogy egy éven belül készítsen átfogó vagyonelejtárt visszamenőleg is, mondjuk, legalább '89-ig, hogy lássuk már, az egész rendszerváltozás miképpen érintette a nemzeti vagyont. Az is kíváncsi volt, hogy innentől kezdve, tehát egy-két éven belül, jöjjenek létre a feltételei annak, hogy amikor egy kormány benyújtja a költségvetést, akkor egyúttal a nemzeti vagyongazdálkodás költségvetését is mutassa be. Tehát tudjuk meg, hogy január elsejétől mekkora nemzeti vagyonnal indulunk, milyen szerkezetben, és számoljunk be arról is, hogy elképzelésünk szerint várhatóan hogyan fog alakulni a nemzeti vagyont az adott évben. S mikor az év végéhez érünk, akkor nemcsak a jövedelemfolyamokkal fogunk elszámolni, hanem a nemzeti vagyonnal is. Na most, nem szeretnék senkit sem nagyon megbántani, de semmi nem lett ebből, pedig azért ennek több mint 15 éve.

A kérdésre valóban nincs elfogadható válasz? Bármennyi milliárdról van is szó, bármennyi tűnt is el az úgynevezett rendszerváltás idején, arról csak van adat?

– Sok milliárd forint tűnt el, ez biztos. Ez idő tájt a magyar nemzeti vagyont legalább 400 ezer milliárd forint, de inkább 500 ezer milliárd forint. Nagyjából azt lehet mondani, hogy egy ilyen társadalmi, gazdasági állapotban lévő országnak, mint amilyen Magyarország, a teljes nemzeti vagyona legalább ötszöröse az egyévi teljesítménynek. És ez azt jelentené, hogy az országnak 5 éven keresztül kellene dolgoznia ahhoz, hogy ennyi vagyont hozzon létre. Nem egyszerű dolog nemzeti vagyonelejtárt készíteni. Magyarországon például tíz év alatt háromszorosára nőttek az ingatlanárak, ez is azt jelzi és erősíti meg, hogy tényleg nem egyszerű dolog nemzeti vagyonelejtárt készíteni. De ez nem ment fel senkit az alól, hogy ne legyen! Hozzáfűzheti persze, hogy vannak módszertani problémák, de azokat mindenképpen meg kell oldani, át kell hidalni, és akkor nincs mentség.

Ugye, ha nincs leltár, akkor könnyebb elmulasztani is a dolgokat, a vagyont, ha jól értettem a magyarázatot. Ám vissza is tér-

hetünk arra, hogy igen, le kell ülni és ezeket a dolgokat megbeszélni, már csak azért is, mert amíg magyaráztál, eszembe jutottak azok a kastélyok, amelyeket az utóbbi két évben meglátogattam mint az országát szerető turista. Nos, szerte az országban számos gyönyörű kastélyt tettek csodálatosan rendbe, ám egyiknek sincs kitalálva a szerepe. Ez ilyen jelképes mondat is lehetne a gazdálkodásunkról, mert csodálatos épületeket hagytak ránk elődeink, és saját érdekünk is, hogy megtaláljuk a felhasználási módjukat, feladatukat, hogy mi legyen bennük. Ez is lehetne egy okos párbeszéd témája.

– Nem mindegy, hogy miben áll a vagyont. Így van, ez egy nagyon lényeges kérdés, ezért is kellene végre egy nemzeti vagyonelejtár, hogy lássuk már, hogy körülbelül mink van, és akkor megkezdődhetne az ötletelés. Van például félmillió üresen álló lakás az országban. Közel 5 millió a lakásnak minősülő ingatlanok száma, és ebből félmillió üres. Egyfelől lakhatási válság van, mert a fiatalok a lakhatás biztosítása nélkül nem tudnak önálló életet kezdeni, tehát egy átlagos keresetű fiatal házaspár tökéletesen esélytelen erre, pláne Budapesten, de az ország más területein is. Ezzel szemben, ahogy említettem, biztosan lehet tudni, hogy tartósan üresen áll félmillió lakás. Ha volna nemzeti vagyonelejtár, akkor egy picit ezt a kérdést is meg lehetne vitatni. Továbbá a nemzeti vagyont fogalmát is meg kellene határozni pontosan, hiszen cselekedni csak akkor lehet, ha pontosan tudjuk, hogy mink van. Megismétlem! Mivel nincs átfogó, mindenki által ellenőrizhető vagyonelejtár, csak feltételezéseink lehetnek, és még azt mondom, hogy nem is alaptalanok ezek a feltételezéseink, de azért ez egy kínzó probléma. Tehát, ha én valami nagy stratégiai kérdésen igazán változtatni szeretnék, ez mindenképpen az elsők között volna, és akkor még ehhez azt is hozzátenném, hogy a szimbolikus vagyont is fel kellene mérni, azaz a lelki, erkölcsi, szellemi vagyont. Az lenne még egy szép nagy feladat! Egyre erőteljesebben úgy érzem, hogy tékozló ország vagyunk. Juhász Ferenc híres eposza erről szól, s azért vagyunk tékozló ország, mert valami rejtélyes ok miatt most már 36 éve nincs átfogó nemzeti vagyonelejtárunk, ráadásul úgy, hogy annak a szerkeze-

tét és a szerkezetének időbeli változását is kellen látni. Csak akkor tudnánk választ adni arra a kérdésre, hogy jól gazdálkodunk-e, vagy esetleg kevésbé jól. Továbbá az is kiderülne, hogy akkor lehetne még jobban gazdálkodni, ha tudjuk, hogy mivel gazdálkodhatunk.

A határainkon kívül élő kedves honfitársaink, akik majd elolvassák ezt az interjút, nem láthatják, hogy most azért is vigyorogtam a nem létező bajszom alatt, mert amikor átmegyek Szlovákiába, a Partiumba és más elszakított tájainkra is, ezekről a kérdésekről nagyon sokszor beszélgetünk, elsősorban az ott levő vagyonokkal kapcsolatban. Még az is eszembe jutott, hogy még egyszer eljőnék hozzád, miután összegyűjtöm a kérdéseket Délvidékről, és akkor fölteszem neked őhelyettük, mert egészen más fejjel gondolkodik az, aki elszakadt, mert elszakították Magyarországtól, ám mégis tökéletesen ide tartozónak érzi magát. Viszont még valamilyen nagyon szeretném megkérdezni a véleményed, bár a téma akkor is undorít, ha én teszem fel a kérdést. Ez pedig a következő: egy normális embernek nagyon-nagyon nehéz felfognia, hogy egy velejéig erkölcsstelen pénzeszsák, akit Sorosnak hívnak, hogyan uralhatja a világot. Még a legkevésbé tájékozott ember is olvas olyanokat, amikből azt a következtetést vonja le, hogy ez az egész, úgy ahogy van, valami sátáni dolog. Mert mit keres ő itt? Most éppen áttette a székhelyét Európába. Hogyan lehet ezt egy tisztességes embernek megmagyarázni, hogy ilyesmi miképpen történhet meg?

– Annak a valaminek, ami a 19. század óta nevezi magát kapitalizmusnak, s legalább 600 éve próbálkozik, hogy uralja életterünket, nos annak a „terméke” a modern Nyugat létmódja. Az egész világ nyugatosításával próbálkozik, ezt nevezik modern globális kapitalizmusnak. Akármennyire is kellemetlen ezzel szembesülni, de valójában Soros ennek csak egy szinte karikatúrászerű, szélsőséges képviselője, de ő a lényegét képviseli annak, amit a globális jelent. A globális kapitalizmus ugyanis maga az élőködés és a profit. És még egyszer aláhúzom: a profit. Meg a hazugság, hol ebbe, hol abba burkolva.

Ez Soros. Milton Friedman Nobel-díjas amerikai közgazdász legalább becsületes volt, amikor '73-ban a Corporate Social Responsibility, tehát a multinacionális vállalatok szociális érzékenysége, illetve felelősségvállalása kapcsán kérdezték, és indulatosan ezt válaszolta: *Hagyjanak már ezzel a hülyeséggel, az üzlet az üzlet (The business of the business is business)!* Tehát ha vállalkozó vagy, csak egy dolog foglalkoztasson, a profit. És ha visszakérdezzük: Jó, jó, de akár a világ elpusztítása árán is? Tehát annak árán is, hogy a természetet bemocskolod, valamint lelkiileg, erkölcsileg, szellemileg kifosztod és tönkretesz az emberi közösségeket? Akár azon az áron is? És akkor Milton Friedman megvonja a vállát, és azt mondja, hogy igen, akár azon az áron is. A többi gonddal foglalkozzon valaki más! Na de mégis ki? Tehát ha pont az államot, a nemzetállamot lehetetlenítik el, akkor nem lesz védelmünk. Soros alapvető törekvése a nemzetállamnak, a nemzetállamhoz kapcsolódó identitásoknak, a legalapvetőbb önazonosságnak a teljes lerombolása. S ha már ez megvan, akkor jöhet a három szint megtámadása, ez a család, a nemzet és Isten. Pontosabb sorrendben felsorolva: Isten, haza, család.

Ki volt találva szépen ez a rombolási terv! Persze a hátunk mögött.

– Persze. Tehát ő ez ellen harcol, az Isten, haza, család, pontosabban a három szinten megvalósuló szakrális önazonosságunk ellen. Családi szinten, nemzeti szinten és hát az adott kultúrának a szintjén. Nem lenne itt semmi baj, ha minden kultúra tiszteletben tartaná a másik kultúra istenét. Tehát azt mondaná: elfogadom, hogy te egy más kultúrában vagy, más isten alatt, másfajta szabályok szerint élsz, de akkor kölcsönösen ne gyötörjük egymást! Csakhogy ilyen nincs, mert emögött az van, hogy nyíltan kell támadni és a múltat végképp el kell törölni. Ám a múlt maga a legmélyebb önazonosság! Hát ugyan honnan táplálkozna az önazonosságunk, családi szinten, nemzeti szinten és a keresztény kultúra szintjén is, hogyha nem a múltból?

Az ember a saját sorsát illetően is elgondolkodik néha, hogy vajon létezik-e megújulás. Néha sikerül is az embernek valami

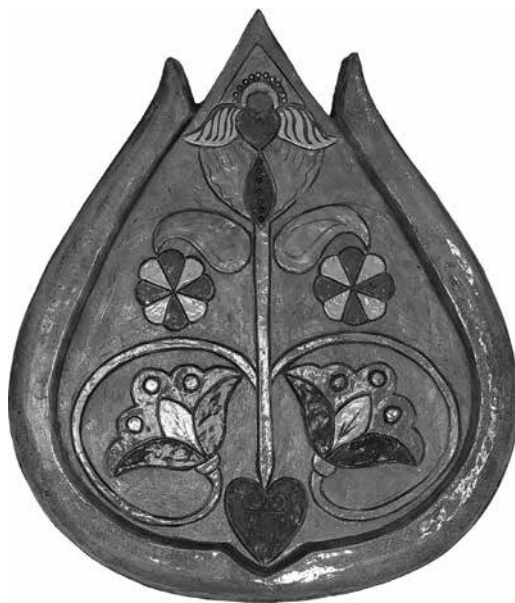
ehhez hasonló cselekedetet végrehajtania, de nem könnyen. Ám most az egész elsüllyedt, elrohadt, veszélyben lévő európai kultúrára gondolok, amely egy csodálatos kultúra, csak egyre inkább támadás alatt van, mint ahogy számos más kultúra is, éppen az előbb általad elmondott összemosások miatt is. Eljöh-e még valami olyasfajta megújulás, ennyi áldozat után, ami egy kicsit nyugodtabbá teszi a földet? Vagy csak ilyen nőies bolondság hinni ebben a megújulásban?

– Ha már használtad ezt a megújulás kifejezést, én szívem szerint a visszarégiesülést mondanám helyénvalónak, merthogy éppen ez a lényeg, hogy a lehető legnyitottabb szívvel, mélységes szeretettel és bizalommal a saját önazonosságunkat megtestesítő múltbéli gyökereinket kellene minél pontosabban a gyerekekkel is kedvesen, játékosan, derűsen megismertetni, mert innen származik minden éltető erő. És én, ha reménykedem valamiben, akkor az pontosan ez. Azért, ha körbejárjuk a Kárpát-medencét, hála istennek, érzékeljük, hogy ennek a több mint ezer éve létező országnak, és a ki tudja hány ezer éve létező magyarságnak nem tetszik az új világ. Szóval, az igazi éltető erő onnan származik, ebből a több ezer évből. És ez kész csoda. Azt azért tegyük hozzá, hogy az ember kezdi azt gondolni, a csoda az egyetlen valóság ebben az abszurd világban. Kész csoda az, hogy egyálta-

lán létezőnk, és nemcsak egyszerűen létezőnk, hanem ezek az energiák, bárhol jár az ember a Kárpát-medencében, érzékelhetők. Tehát ez az energia elpusztíthatatlan. Az, hogy nehezebben áramlik szegény, s hogy sokszor megmérgezik a forrásait, meg miszlikbe aprítják, tény. Ám abban, hogy ez az éltető energia megsemmisíthetetlen, szerintem minden magyar egyetért.

Adja Isten! Köszönöm szépen az Aracs nevében is a beszélgetést, s a Hol vagyon a vagyon? című könyved végén lévő gondolatfüzérrel zárnám le ezt a beszélgetést.

„A valóságos istenhít helyét a nyugatias modernizáció megjelenésével az önmegvalósítás téveszméje vette át, ami egyre mértéktelenebb habzsolásban, az »élj a másnak« szemléletben, a lelki, erkölcsi, szellemi szételésben nyilvánul meg. Az anyagi, fizikai világ mindig azt tükrözi, ami szellemi-lelki síkon végbemegy. A harmónia megbomlása a hit hiányára és az ebből eredő félelemre vezethető vissza. A migrációs hullám valójában egy globális szintű totális visszazabályozás kezdete. Szellemi szinten pedig tükör. Az illegális bevándorlók tömegei tükröt tartanak a Nyugat elé a maguk nyers, kaotikus és pusztító módján. Amilyen a mosdó volt, most olyan a törülköző. Mikor ellenük védekezünk, a saját sötét oldalunkkal hadakozunk.”

Angyalos életfa